

ANTIBARBARUS V

Rätta och förbättra!

1. Det hopplösa förhållningssättet till SD som åsidosatte sakpolitik och djuplodande diskussion om invandringspolitik och integration slog tillbaka.
2. Orsaken till att dagarna blir längre beror på att jordaxeln lutar allt mer mot solen.
3. Populär julklapp gjorde nästan ung kvinna blind.
4. Andelen obehöriga lärare har blivit orimligt hög.
5. Tack kära Gustav för den fina boken du skickade med ditt brev.
6. Israel har pekats ut som ansvariga.
7. Människan har att utveckla de tolv essentiala egenskaperna till 25 procent för inträde på humanitetsstadiet och till 75 procent för att bli ett kausaljag.
8. Eleverna i Stockholms skolor minskar.
9. Detta glädjelösa slit fyller större delen av människornas arbetsdag.
10. Hjälden i dramat är till sitt yrke en läkare.
11. Jag har bara två, tre saker att säga, så jag ska bli kort.
12. Han har motstånd bland lärarkåren.
13. Man skyddar sig från ljus genom att blunda.
14. Månförmörkelse är när jorden kommer rakt emellan månen och jorden.
15. Medvetenhetsutvecklingen är en svår, långsam och gradvis, steg för steg, förvärvande av allt högre slag av medvetenhet i allt högre molekylarslag.
16. Livet kan förlängas, men det är uteslutet med ett tillfrisknande som är definitivt och bestående.
17. Utdrag från böcker av Alice A. Bailey.
18. Den stora syskonkretsen, sju bröder och tre systrar, är nu samlade i hemmet.
19. Ni torde lägga märke till att jag här behandlar döden då den kommer genom sjukdom eller genom hög ålder.
20. Detta blev en starkt bidragande faktor till ministerns avgång.
21. Författarens teknik är inte helt konstnärligt tillfredsställande.
22. Tron vet vi kan förflytta berg.
23. Att man i Ryssland nu börjat avverkningen på allvar kan man förstå av den ryska importen av arbetsmaskiner.
24. En sak står klart.
25. Pojken var svårt ormbiten, men genom serumbehandling kryade han snart på sig.
26. Det är fråga om han kan åtaga sig uppdraget
27. En dag måste ett samarbete komma till stånd mellan dessa olika områden, och en syntes ske av deras ansträngningar.
28. Detta tyckte regeringen var alldeles riktigt.
29. Mycket av kritiken har varit ovederhäftig och ägnad att oro patienterna.
30. Vad skall det bli av de underkända eleverna vid inträdesprövningarna?

Rättade och förbättrade

1. Det hopplösa sätt att förhålla sig till SD, som åsidosatte sakpolitik och djuplodande diskussion om invandringspolitik och integration, slog tillbaka.
2. Orsaken till att dagarna blir längre är att jordaxeln lutar allt mer mot solen. Eller: Att dagarna blir längre beror på att jordaxeln lutar allt mer mot solen. Med annorlunda formulering även: Dagarna blir längre, eftersom (emedan, därför att) jordaxeln lutar allt mer mot solen.
3. Populär julklapp gjorde ung kvinna nästan blind.
4. Andelen obehöriga lärare har blivit orimligt stor.
5. Tack, käre Gustav, för den fina bok Du skickade med Ditt brev.

6. Israel har pekats ut som ansvarigt.
7. Människan har att utveckla de tolv essentiala egenskaperna till 25 procent för att inträda på humanitetsstadiet och till 75 procent för att bli ett kausaljag.
8. Antalet elever i Stockholms skolor minskar. Eller: Eleverna i Stockholms skolor minskar i antal.
9. Skriv, om så avses: Detta glädjelösa slit fyller de flesta människors arbetsdag. Eller skriv, om detta avses: Detta glädjelösa slit fyller människornas arbetsdag till större delen.
10. Dramats hjälte är till yrket läkare.
11. Jag har bara två, tre saker att säga, så jag ska bli kortfattad. Eller: Jag har bara två, tre saker att säga, så jag ska fatta mig kort.
12. Han har motstånd i lärarkåren. Eller: Han har motstånd bland lärarna.
13. Man skyddar sig för ljus genom att blunda.
14. Månförmörkelse är ett fenomen som uppstår, när jorden kommer rakt emellan månen och jorden.
15. Medvetenhetsutvecklingen är en svår, långsam och steg för steg skeende process, ett förvärv av allt högre slag av medvetenhet i allt högre molekylarslag.
16. Livet kan förlängas, men ett definitivt och bestående tillfrisknande är uteslutet.
17. Utdrag ur böcker av Alice A. Bailey.
18. Den stora syskonkretsen, sju bröder och tre systrar, är nu samlad i hemmet.
19. Ni torde lägga märke till att jag här behandlar döden, sådan den är, när den inträder på grund av sjukdom eller vid hög ålder.
20. Detta blev en faktor, som starkt bidrog till ministerns avgång. Eller: Detta blev en till ministerns avgång starkt bidragande faktor. Eller: Detta blev en starkt bidragande orsak till ministerns avgång.
21. Författarens teknik är konstnärligt inte helt tillfredsställande.
22. Tron, vet vi, kan förflytta berg. Eller: Om tron vet vi att den kan förflytta berg.
23. Att man i Ryssland nu börjar avverkningen på allvar kan vi förstå av den ryska importen av arbetsmaskiner. Eller: Att ryssarna nu börjar avverkningen på allvar kan man förstå av deras import av arbetsmaskiner.
24. En sak står klar.
25. Pojken var svårt ormbiten, men tack vare serumbehandling kryade han snart på sig.
26. Det är fråga om huruvida han kan åtaga sig uppdraget.
27. En dag måste ett samarbete mellan dessa olika områden komma till stånd och en syntes av deras ansträngningar göras.
28. Detta tyckte regeringen vara alldeles riktigt. Eller: Regeringen tyckte att detta var alldeles riktigt. Eller: Detta, tyckte regeringen, var alldeles riktigt. Eller: Detta var alldeles riktigt, tyckte regeringen.
29. Mycket av kritiken har varit ovederhäftigt och ägnat att oro patienterna.
30. Vad skall det bli av de vid inträdesprovningarna underkända eleverna?

Kommentarer

1. Uttrycket *förhållningssättet* är en förledsbestämning, eftersom förleden *förhållning* i sammansatta ordet *förhållningssätt* tillsammans med prepositionen *till* bestämmer SD; man kan ju tänka sig att i stället skriva det språkligt korrekta *förhållandet till SD*. Men vill man avgjort betona det sätt, varpå detta förhållande till SD uttrycker sig, kan man på riktig svenska inte just här bruka det sammansatta ordet *förhållningssätt* utan enbart det "isärtagna" uttrycket *sätt att förhålla sig till*. *Det ... sätt*, inte *sättet*, emedan den följande relativsatsen är inskränkande (definierande), ej beskrivande.
2. Kontamination. Av två möjliga men varandra uteslutande uttryck måste man välja det ena fullt ut.

3. Bestämning, i detta fall *nästan*, skall ställas före sitt huvudord och så nära detta som möjligt. Mellan de båda uttrycken *gjorde en ung kvinna nästan blind* och *gjorde en nästan ung kvinna blind* råder en avgjord betydelseskilnad vad avser både synnedsättningens allvarlighet och den drabbades ålder.
4. En del eller en andel är stor eller liten, inte hög eller låg. Detsamma gäller tal, antal: *ett stort tal, ett litet antal* (ej ... *högt ... lågt*); likaså utsträckning: *i stor utsträckning, i liten utsträckning* (ej *hög ... låg*). Däremot hög och låg om grad: *i hög (högre) grad, i låg (lägre) grad*.
5. I vårdat språk tar adjektiv i bestämd form ental ändelsen *-e* i stället för *-a*, när de syftar på en manlig person: *kära Anna, käre Gustav*. Tilltal skiljes från övriga satsen med komma(n), hur kort satsen än är: *Ät, barn! Ät barn!* vore en uppmaning att äta barn. Det heter *den fina bok*, inte *den fina boken*, eftersom den följande relativa bisatsen är inskränkande (definierande), ej beskrivande; jämför med *Den första gång jag såg dig*, ej ... *gången ...* Skriv hövligt med stor begynnelsebokstav *Du, Dig, Din, Ditt, Dina* i brev och dylikt! Detsamma gäller *Ni, Er, Ert, Era*, när dessa pronomen avser en enda person; däremot *ni, er, ert, era*, när de syftar på flera personer: *Tack för Ditt vänliga brev. Tack för Ert vänliga brev.* (Tack till en enda person man ej duar.) *Tack för ert vänliga brev.* (Tack till flera.)
6. Namn på länder behandlas grammatiskt som neutrala ord i ental; likaså: *Förenta staterna betraktas som ansvarigt*, inte ... *ansvariga*.
7. Positiva symmetriregeln föreskriver att man brukar liknande uttryck i motsvarande leder; alltså *för att inträda ... för att bli* (två verb i infinitiv föregången av *för*); inte *för inträde ... för att bli* (först ett substantiv, sedan ett verb i infinitiv), ty det är asymmetriskt.
8. Preciseringsen är nödvändig, ty annars kan meningen lika gärna betyda att eleverna minskar i storlek. Tankereda.
9. Läsaren bör inte lämnas i sticket om huruvida större delen av människorna eller större delen av deras arbetsdag avses. Tankereda.
10. Ren genitiv, i detta fall *dramats hjälte*, är att föredraga framför konstruktion med preposition, i detta fall *hjälten i dramat*, när denna genitivkonstruktion synes naturlig och inte möter hinder; likaså till exempel hellre *bokens innehåll* än *innehållet i boken*. När predikatsfyllnaden är en definition eller kategorisering, föredras obestämd form utan artikeln *en* eller *ett*: *han är lärare, hon är katolik, Elsa är skånska*. Observera stående uttryck av typen: *till yrket, till bördan, till nationaliteten* etc.
11. Att använda *kort* om personer i betydelsen *kortfattad* är anglicism. Detta bruk är klart olämpligt och oftast därtill löjeväckande.
12. Kontamination. Prepositionsfel, ty prepositionen *bland* kan inte användas med ett substantiv i singular, *lärarkåren*, utan endast med ett sådant i plural, *lärarna*.
13. Det heter på riktig svenska *skydd(a) för* eller *mot* något eller någon, ej *från* något eller någon.
14. Detta sätt att formulera definitioner, förklaringar eller dylikt ger intryck av oskicklighet eller vårdslöshet. Man preciserar lämpligen med inskott av en fullständig sats, som i detta fall *ett fenomen som uppstår*.
15. Meningen synes ha uppstått ur skribentens oförlösta vacklan mellan flera möjliga formuleringar, därav det intryck av ofullgångenhet den lämnar på läsaren. Hur som helst måste den fullständigas, såsom här föreslagits, med *skeende process. Steg för steg* och *gradvis* (det latinska *gradus* betyder steg) är synonyma uttryck, varför man måste välja det ena och låta det andra utgå. För övrigt kan adverbet *gradvis* aldrig användas såsom adjektiv; man kan alltså inte skriva ~~*en gradvis process*~~ utan måste skriva *en gradvis skeende process* eller dylikt. Substantivet *förvärv* är att föredraga framför *förvärvande*.
16. Talspråkets uttryck av typen *det är viktigt med motion, det är nödvändigt med vila, det är uteslutet med ett tillfrisknande* etc. bör ej användas i vårdat skriftspråk, som i stället föredrar: *motion är viktig, vila är nödvändig, ett tillfrisknande är uteslutet*; alternativt: *att motionera är*

viktigt, att vila är nödvändigt, att tillfriskna är uteslutet.

17. Det heter vanligen *ut ur*, icke *ut från*, och detsamma gäller för det mesta verb och substantiv sammansatta med *ut*: *göra utdrag ur*, inte *göra utdrag från*. Däremot: *utgå från*.

18. Predikatsfyllnaden, i detta fall *är samlad*, rättar sig efter subjektet, i detta fall *Den stora syskonkretsen*, inte efter en apposition till subjektet, i detta fall *sju bröder och tre systrar*.

19. Det är med risk förenat att knyta en bisats såsom bestämning till ett visst substantiv i huvudsatsen, såsom i denna mening bisatsen *då den kommer genom sjukdom eller genom hög ålder* är tänkt att bestämma substantivet *döden* i huvudsatsen. Dylig konstruktion är nämligen ägnad att vålla missförstånd, såsom förklarats med flera exempel i skriften *Några kommentarer om riktigt språk*, stycket *Bisats såsom bestämning av substantiv*. Eftersom bisatsen normalt bestämmer hela huvudsatsen och framför allt dess subjekt och predikat, i detta fall *jag behandlar*, kan denna mening likaväl uppfattas såsom innebärande att den person som här kallar sig jag behandlar döden, alltså avhandlar eller skriver om döden, samtidigt som döden inträder hos någon icke närmare angiven person (eller angivna personer), men annars inte skriver därom. För att undanröja denna risk för tankeoreda bör man skjuta in en hel ny huvudsats, som är otvetydig bestämd av substantivet *döden*; förslagsvis: *sådan den är*. Att om döden säga att den *kommer genom sjukdom* är platt och tafatt; det bör heta att den *inträder på grund av sjukdom*.

20. Kontamination. Man kan säga att något är en orsak *till* något annat, men man kan inte säga att något är en faktor *till* något annat. Men eftersom *till* går att använda med verbet *bidraga*, kan man säga att något är *en faktor som bidrar till något annat*.

21. Den adverbiala bestämningen *inte helt* avser *tillfredsställande* och måste därför placeras omedelbart före detta ord. Adverbet *konstnärligt* är närmast en förkortning av *konstnärligt betraktad, från konstnärlig synpunkt, ur konstnärlig synvinkel* eller dyligt. Alternativa formuleringar är alltså möjliga: *Författarens teknik är konstnärligt betraktad inte helt tillfredsställande. Författarens teknik är från konstnärlig synpunkt inte helt tillfredsställande. Författarens teknik är ur konstnärlig synvinkel inte helt tillfredsställande*. Det är tillåtet att omge orden *konstnärligt betraktad* med komman: *Författarens teknik är, konstnärligt betraktad, inte helt tillfredsställande*. Annan ordföljd och även vissa kombinationer av de givna alternativen är möjliga, till exempel: *Från konstnärlig synpunkt är författarens teknik inte helt tillfredsställande. Konstnärligt betraktad(,) är författarens teknik inte helt tillfredsställande. Ur konstnärlig synvinkel betraktad(,) är författarens teknik inte helt tillfredsställande*. Märk att det måste heta *konstnärligt betraktad*, inte kan heta *konstnärligt betraktat*, eftersom *betraktad* syftar på *teknik*, ett *en-ord* (*en teknik, tekniken*).

22. *Vet vi* är en fullständig sats (har subjekt och predikat; *vet* är predikat och *vi* är subjekt); måste därför omges med skiljetecken, i detta fall komman.

23. Man måste akta sig för att i en och samma mening använda pronomenet *man* med syftning på olika personer. I den anförda meningen är det ju inte samma person(er) som börjat avverkningen och som kan förstå. Tankereda.

24. Adjektivet *klar* är i detta uttryck predikatsfyllnad till *Saken*, angivande sakens egenskap av att vara klar; uttrycket *stå klar* är delvis synonymt med *vara klar*: *En sak är klar*; dock endast delvis, eftersom *en sak är klar* även betyder *en sak är färdig*, varför *en sak står klar* är precisare. Det grammatiskt förledande är att ordet *klart*, betraktat i och för sig självt, kan vara dels adjektiv i neutral form, såsom i *arbetet är klart, lämna klart besked* etc., dels adverb, såsom i *vi bör söka klart fatta detta*. Men i förbindelse med verbet *stå* är *klar* inte adverb, anger alltså inte sättet för ståendet, utan är predikatsfyllnad, liksom *klar* är predikatsfyllnad i förbindelse med verbet *vara* i det synonyma *vara klar*: *En sak är (var, har varit) klar*. Förledande blir det lätt, om subjektet till konstruktionen *stå klar* eller *vara klar* är ett neutralt ord, såsom till exempel *ett faktum*. Då måste vi ju skriva: *Ett faktum står klart* (synonymt till *ett faktum är klart*). Men *klart* är här likafullt adjektiv och böjs som ett sådan (*klar, klart, klara*), inte något oböjligt adverb; och detta framgår ju även av ett uttryck som *Dessa fakta står klara*.

25. *Tack vare* anger alltid något positivt, glädjande; *genom* är till värderingen neutralt, kan ange något positivt eller något negativt. *Tack vare* är alltså precisare och således att föredraga.
26. Ordet *om* är på svenska dels preposition, till exempel *en fråga om något*, dels konjunktion som inleder en indirekt fråga, till exempel *vi vet inte om han kan åta sig uppdraget*. (Den motsvarande direkta frågan är till exempel: *Vi vet inte detta: Kan han åta sig uppdraget?*) Det händer ibland att en huvudsats, som innehåller ett verb eller substantiv följt av prepositionen *om*, omdelbart föregår en bisats som normalt skulle inledas med konjunktionen *om*. I stället för att då skriva två *om* i rad – *Det är fråga om om han kan åta sig uppdraget* – byter man ut det andra *om* mot *huruvida*, såsom gjorts i denna mening. Man bör inte låta de båda *om* smälta samman till ett enda.
27. Kommat skall avlägsnas, eftersom de båda satserna, förenade med *och*, har två satsdelar gemensamma, nämligen tidsadverbialen *en dag* och predikatet *måste*. Synteser *sker* visserligen, men det är precisare att säga att de *göres*. Annorlunda uttryckt: av de två orden *ske* och *göra* är *göra* det precisare, ty allt som göres sker men inte allt som sker göres (av känd eller bestämbar görare; vem är till exempel göraren i skeendet *det regnar?*). I denna mening brukas två prepositionsattribut, nämligen *mellan dessa olika områden* och *av dessa ansträngningar*. Dessa bör placeras så nära sina respektive huvudord – *ett samarbete* respektive *en syntes* – som möjligt; alltså bör man skriva *ett samarbete mellan dessa olika områden* och *en syntes av dessa ansträngningar*. De bör inte placeras efter respektive verb – *komma till stånd* och *ske* (rättat till *göras*) – som om de vore adverb, utan som sagt omedelbart efter sina substantiviska huvudord. Sammanblandning av prepositionsattribut och adverb är ytterst vanlig i mindre vårdat språk. Se *Några kommentarer om riktigt språk*, avsnittet *Prepositionsattribut eller adverbial?*
28. Verb med betydelsen anse, tro, tycka, etc. konstrueras vanligen antingen med akkusativ med infinitiv – såsom till exempel *Vi anser honom (vara) lämplig för uppgiften* – eller med anföringsbisats (att-sats) – *Vi anser att han är lämplig för uppgiften*. Ett tredje sätt, som är mindre vanligt i svenskan men vanligare i vissa andra språk, är att använda direkt anföring och mitt i denna skjuta in den sats som uttrycker vem eller vilka som anser, till exempel: *Han är, anser vi, lämplig för uppgiften*. Den anförda exempelmeningen *Detta tyckte regeringen var alldeles riktigt* kan accepteras endast om den fullständiga satsen *tyckte regeringen* omges av komman: *Detta, tyckte regeringen, var alldeles riktigt*. Denna mening består ju av två fullständiga satser, den ena insatt i den andra, varför komman som skiljetecken dem emellan är nödvändig.
29. Predikatsfyllnaden, i detta fall dels *ovederhäftigt*, dels *ägnat att oro patienterna*, rättar sig efter subjektet, i detta fall *mycket*; *av kritiken* utgör genitivattribut till *mycket*, varför ordet *kritiken* inte kan bestämma predikatsfyllnadens genus. Detta inser man enklast, om man stryker orden *av kritiken*, vilket man kan göra till exempel i en diskussion, som handlar om själva kritiken och förutsätter denna såsom underförstådd: *Mycket har varit ovederhäftigt och ägnat att oro patienterna*.
30. Adverbialen *vid inträdesprövningarna* måste placeras så, att det bestämmer det ord som avses, i detta fall *underkända*. Annars blir betydelsen en annan, nämligen den att eleverna redan är underkända, när de går upp i inträdesprövningarna. Tankereda.

www.retorikskolan.com

L.A. 240219.

Senast korrigerad 240412.